

Astudiaeth achos

Gwrthdaro buddiannau

Is-gwmnïau masnachu

Mae'r enghraifft hon yn disgrifio'r ymagwedd y dylai ymddiriedolwyr ei mabwysiadu, yn unol â'n canllaw, pan fyddant yn wynebu problemau gwrthdaro buddiannau cyffredin a all godi gydag is-gwmnïau masnachu elusennau pan fydd y cyfan neu'r rhan fwyaf o ymddiriedolwyr yr elusen hefyd yn gyfarwyddwyr yr is-gwmni masnachu.

Er ei fod yn seiliedig ar ein profiad ni o'r problemau hyn, nid yw'n ymwneud ag unrhyw achos penodol rydym wedi delio ag ef.

Sefyllfa

Mae gan yr elusen anghorfforedig hon is-gwmni masnachu ym mherchnogaeth lwyr sy'n gwerthu nwyddau i godi arian ar gyfer ei gwaith elusennol. Mae pob un o'r ymddiriedolwyr yn gyfarwyddwyr yr is-gwmni.

Cafodd y Comisiwn gŵyn oherwydd roedd un o'r ymddiriedolwyr elusen, heb awdurdod, yn derbyn taliadau am ei waith yn yr is-gwmni masnachu.

Roedd y cwestiynau a ofynnwyd i'r elusen hefyd wedi dangos, er bod hyn wedi gweithio'n dda yn y gorffennol, roedd perfformiad yr is-gwmni masnachu wedi dechrau dioddef. Ar yr adeg pan benderfynodd y Comisiwn ymyrryd, roedd yr ymddiriedolwyr ar fin cwrdd i benderfynu beth i'w wneud am yr is-gwmni masnachu.

Nid oedd dogfen lywodraethol neu ddarpariaethau polisi gan yr elusen y gallai'r ymddiriedolwyr eu dilyn i roi sylw i'r gwrthdaro buddiannau.

Trosolwg

Mae nifer o elusennau yn gweithredu is-gwmnïau masnachu sydd ym mherchnogaeth neu reolaeth y rhiant gwmni. Fel arfer maent wedi'u sefydlu gan elusennau fel ffordd o godi arian, ond gallant hefyd helpu i warchod yr elusen rhag risg. Mae'n rhaid i unrhyw gyllido gan yr elusen ar gyfer yr is-gwmni masnachu fod er lles gorau'r elusen a rhaid bod modd ei gyfiawnhau fel buddsoddiad o asedau'r elusen.

Mae'n gyffredin i rai o ymddiriedolwyr rhiant elusen fod yn gyfarwyddwyr is-gwmni hefyd er mwyn i'r ymddiriedolwyr elusen allu monitro perfformiad yr is-gwmni a sicrhau ei fod yn cael ei reoli er lles yr elusen.

Mae'r enghraifft hon yn dangos er ei bod hi'n fater syml yn gyffredinol i gyfarwyddwyr is-gwmni masnachu ei redeg mewn ffordd sy'n gyson â nodau a strategaeth yr elusen, mae rhai penderfyniadau lle bydd buddiannau a blaenoriaethau'r cwmni a'r elusen yn wahanol neu'n groes i'w gilydd. Os nad yw dull llywodraethu'r is-gwmni masnachu yn ddigon annibynnol ar y rhiant gwmni, nid yw'r ymddiriedolwyr mewn sefyllfa dda i fodloni eu dyletswydd gyfreithiol ac osgoi gwrthdaro buddiannau a gweithredu er lles gorau eu helusen yn unig.

Adnabod gwrthdaro buddiannau

Roedd dau fath o wrthdaro buddiannau yn yr achos hwn roedd angen i'r ymddiriedolwyr eu hadnabod.

Roedd y cyntaf yn ymwneud â thaliad gan yr is-gwmni masnachu i un o'r cyfarwyddwyr. Er bod y taliadau wedi cael eu gwneud gan yr is-gwmni masnachu, roedd hwn yn fath o wrthdaro buddiannau oherwydd:

- roedd y cyfarwyddwr hefyd yn ymddiriedolwr elusen
- diben yr is-gwmni masnachu yw cefnogi'r elusen
- roedd y penderfyniad i dalu'r cyfarwyddwr wedi creu gwrthdaro rhwng budd personol y cyfarwyddwr a buddiannau'r elusen

Roedd yr ail yn ymwneud â dyfodol yr is-gwmni masnachu ac yn effeithio ar yr holl ymddiriedolwyr oherwydd roedden nhw hefyd yn gyfarwyddwyr yr is-gwmni masnachu.

Roedd gwrthdaro teyrngarwch wedi codi oherwydd roedd yr ymddiriedolwyr elusen yn debygol o drafod a phenderfynu materion megis perfformiad gwael yr is-gwmni masnachu ac a allai'r elusen gyfiawnhau cyllido'r cwmni ymhellach neu, er lles yr elusen, a ddylai'r cwmni gael ei ddiddymu neu ei werthu. Yn eu rhinwedd fel cyfarwyddwyr yr is-gwmni gallai ymddiriedolwyr yr elusen fod wedi barnu bod dyletswyddau cystadleuol ganddynt i'r cwmni, a/neu deimlo bod rhwymedigaeth neu deyrngarwch ganddynt i'r cwmni a/neu ei weithwyr.

Roedd gan y cyfarwyddwr cyflogedig fudd personol yn y penderfyniad ynghylch dyfodol y cwmni hefyd, oherwydd gallai'r canlyniad fod wedi penderfynu a oedd ei chyflogaeth yn parhau neu beidio.

1. Talu'r cyfarwyddwr - atal gwrthdaro buddiannau rhag effeithio ar wneud penderfyniadau

Beth ddylai'r cyfarwyddwr/ymddiriedolwr fod wedi'i wneud

Prif gyfrifoldeb y cyfarwyddwr oedd datgan ei gwrthdaro buddiannau i'r ymddiriedolwyr eraill yn gynnar yn y broses.

Beth ddylai'r ymddiriedolwyr eraill fod wedi'i wneud

- cyn gwneud eu penderfyniad i dalu'r ymddiriedolwr a'i gydweithiwr, roedd dyletswydd gan yr ymddiriedolwyr eraill i ystyried y gwrthdaro buddiannau a sut i ddileu unrhyw effaith bosibl ar y penderfyniad - gallai hynny fod wedi golygu ystyried dileu'r gwrthdaro buddiannau megis drwy benderfynu cyflogi rhywun nad oedd yn ymddiriedolwr i ymgymryd â'r gwaith cyflogedig, ac felly ni fyddai gwrthdaro buddiannau yn codi

- pe bydden nhw wedi penderfynu nad oedd angen symud y gwrthdaro, dylai'r ymddiriedolwyr fod wedi
  - sicrhau bod awdurdod priodol yn ei le ar gyfer rhoi budd i'r ymddiriedolwr
  - atal y gwrthdaro buddiannau rhag effeithio ar eu penderfyniad drwy ddilyn yr amodau sy'n gysylltiedig ag unrhyw awdurdod i dalu ac unrhyw ddarpariaethau perthnasol yn eu dogfen lywodraethol - mae'n debyg y byddai unrhyw amodau neu ddarpariaethau yn ei gwneud hi'n ofynnol i'r ymddiriedolwyr sicrhau bod yr ymddiriedolwr/cyfarwyddwr a effeithir yn tynnu'n ôl o bob agwedd ar y drafodaeth a'r broses gwneud penderfyniad am y taliad - os nad oedd unrhyw fanylebau i'w harwain dylai'r ymddiriedolwyr fod wedi mynnu bod yr ymddiriedolwr â'r gwrthdaro buddiannau yn tynnu'n ôl

Cofnodi gwrthdaro buddiannau

Dylai'r ymddiriedolwyr fod wedi cadw cofnod ysgrifenedig o'u penderfyniad, gan nodi'r gwrthdaro buddiannau a sut roedd yr ymddiriedolwyr wedi delio ag ef. Byddai hyn yn eu helpu i esbonio a darparu tystiolaeth ar gyfer eu camau gweithredu.

Beth wnaeth y Comisiwn

Yn yr achos hwn, roedd y Comisiwn wedi cynghori bod talu ymddiriedolwr elusen am wasanaethu fel cyfarwyddwr neu weithiwr is-gwmni masnachol yr elusen heb awdurdod yn dor-ymddiriedaeth. Dilynwyd egwyddorion ein polisiau **ar adfer** ac ar daliadau ymddiriedolwyr heb eu hawdurdodi.

Mae'r enghraifft hon yn dangos bod methu ag adnabod ac ymateb yn briodol i wrthdaro buddiannau yn gallu arwain at sefyllfa lle mae penderfyniadau'r ymddiriedolwyr yn cael eu herio a gellir achosi niwed i enw da'r elusen.

2. Dyfodol y cwmni - atal gwrthdaro buddiannau rhag effeithio ar wneud penderfyniadau

Beth ddylai'r ymddiriedolwyr fod wedi'i wneud

Cyn iddynt allu gwneud eu penderfyniad am ddyfodol yr is-gwmni masnachu roedd gan yr ymddiriedolwyr

- gyfrifoldeb i gydnabod a datgan eu gwrthdaro buddiannau - roedd yr ymddiriedolwr a fu'n gweithio yn yr is-gwmni masnachu wedi'i effeithio gan wrthdaro teyrngarwch a'i budd personol fel rhywun oedd yn cael ei dalu gan y cwmni - roedd cyfrifoldeb ganddi i adnabod a datgan y ddwy agwedd.
- roedd rhaid i'r ymddiriedolwyr weithredu i atal y gwrthdaro teyrngarwch rhag effeithio ar eu penderfyniad er mwyn iddo gael ei wneud er lles gorau'r elusen yn unig - cafodd hyn ei gymhlethu yma oherwydd roedd dwy rôl gan bob un o'r ymddiriedolwyr.
- un ateb posibl oedd i'r ymddiriedolwyr ystyried ailstrwythuro Bwrdd yr is-gwmni masnachu er mwyn cael cworwm o ymddiriedolwyr heb wrthdaro buddiannau i gymryd penderfyniad ar unwaith ynghylch y cwmni masnachu, ac felly gellid atal gwrthdaro buddiannau tebyg rhag effeithio ar wneud penderfyniadau yn y dyfodol

- gallent hefyd fod wedi penderfynu ceisio cyngor arbenigol annibynnol ar ran yr elusen i lywio eu penderfyniad ynghylch sut i weithredu - yn wyneb cysylltiad ffurfiol diweddar pob un o'r ymddiriedolwyr â'r is-gwmni masnachu, byddai hynny wedi eu helpu i osgoi rhoi'r argraffu y gallai'r penderfyniad fod wedi'i ddylanwadu gan y rhai sydd â dyletswyddau a theyrngarwch cystadleuol croes i'r is-gwmni masnachu

Cofnodi gwrthdaro buddiannau

Fel uchod, dylai'r ymddiriedolwyr gadw cofnod ysgrifenedig o'u penderfyniad, gan nodi'r gwrthdaro buddiannau a sut mae'r ymddiriedolwyr yn delio ag ef.

Beth wnaeth y Comisiwn

Ar ôl sicrhau bod gweithredoedd a phenderfyniadau'r ymddiriedolwyr wrth ymdrin â gwrthdaro buddiannau yn gyson â'u dyletswyddau i'r elusen, cyngorodd y Comisiwn, er mwyn adnabod yn well a rhoi sylw priodol i unrhyw wrthdaro buddiannau sy'n codi yn y dyfodol, dylai'r ymddiriedolwyr lunio polisi gwrthdaro buddiannau ac yn ddelfrydol cynnwys darpariaethau ar gyfer ymdrin â gwrthdaro buddiannau yn eu dogfen lywodraethol.